

*Виступ під час презентації на Форумі видавців  
16 вересня 2017 року*

**Шановні друзі!**

На цьому столі ви бачите три книги. Дві з них мають ідентичну назву – українською та англійською мовою, але не зовсім ідентичний зміст. Навіть здалеку видно, що вони відрізняються за обсягом. Оскільки вони видані різними мовами, то очевидно, що орієнтовані й на різні аудиторії. А тому мають дещо відмінні акценти, ключові меседжі та різну міру деталізації.

Світова гібридна війна – таким є наш універсальний посил до вітчизняної і зарубіжної аудиторії. Кожне з слів у цьому словосполученні потребує свого уточнення і тлумачення. І кожне з них є гіпотезою, яку треба довести змістом усієї книжки.

Війна чи не війна? – це питання особливо актуальне в нашому українському внутрішньому контексті. І ці сотні сторінок, адресованих українському читачеві, не залишають сумнівів. Так, війна. Справжня, неоголошена, але при тому ретельно підготовлена війна, у якій є чітко визначений противник і його намір знищити нашу державність і відібрати нашу свободу.

Жахливі втрати, яких Україна зазнала на початковому етапі конфлікту, пов'язані саме з тим, що ми не вірили в можливість війни з Росією. У нас були надто ідеалістичні уявлення про нашого сусіда, який клявся в братерській любові, і про цивілізований світ та норми міжнародного співжиття.

Фактор несподіванки – це інструмент, яким завжди користується агресор. І завжди отримує від цього перевагу. Але надалі все залежить уже від реакції жертви агресії та оточуючих. У нашому випадку реакція і самого українського народу, і наших союзників була дещо сповільненою, але правильною.

Ми не повинні це недооцінювати. Я маю на увазі і запас внутрішньої міцності української нації і підтримку світового співтовариства, у першу чергу, країн Заходу та інших наших друзів, що прийшли на допомогу у скрутний час. Ця підтримка і допомога мала вирішальне значення, оскільки не дозволила агресору безкарно нас грабувати, нищити і обстрілювати.

Ми витримали це випробування. Тому ми маємо право називати речі своїми іменами – війну – війною, агресора – ворогом, а друзів – справжніми стратегічними партнерами.

А тому ми не будемо торгувати своїм суверенітетом і самі будемо визначати власний державний устрій, вибір напрямку національного розвитку і спосіб реагування на загрози національній безпеці. Про всі ці

аспекти детальніше прошу читати у колективній монографії нашого Інституту.

Наступне поняття – гібридність нинішнього конфлікту. Поняття гібридної війни вже сприймається в політичному дискурсі як данність. Воно увійшло в наш лексикон разом з новою реальністю, для якої у мові старої політики не існувало відповідника. Коли ми зрозуміли, що війна проти нас ведеться на всіх фронтах одночасно, а також глибоко в тилу, і навіть всередині нашої свідомості та в центрах, відповідальних за прийняття рішень, тоді ми знайшли це слово «гібридна», яке б пояснювало нову реальність.

Я б окреслив **три головних аспекти гібридності**, які треба брати до уваги.

Перше, *гібридна війна не має чітких часових меж*. Незрозуміло, коли вона починається і коли закінчується. На прикладі україно-російських відносин я можу сказати, що вона ніколи не закінчиться, поки зберігається імперська сутність російської влади і її погляд на Україну як зону своїх інтересів.

У гібридній війні, судячи з того, як зав'язується вузол міжнародних відносин навколо України, здобути остаточну перемогу неможливо. Можна досягти успіху, який буде основою для розбудови нової системи безпеки, але загрози будуть зберігатися і назвати цей стан мирним не буде коректним.

Другий аспект – *цілі гібридної агресії*. Зазвичай держава, що починає війну, має чітку мету і цілі, які не приховує від світового співтовариства. На прикладі українсько-російського конфлікту видно, що ця практика теж у минулому. Ніхто не може чітко сказати, чого Росія хоче від України, а тим більше Кремль не визнає свої цілі і завданням перед лицем світової громадськості. Добре пам'ятаю увесь спектр українсько-російських переговорів і консультацій 1994-1999 років, коли відносини стали напруженими. Питання Донбасу на порядку денному взагалі не стояло, а питання Криму було сховане у кишені й постійно піднімалося в тому чи іншому контекстах.

А можливо агресія проти України, це справді для Кремля лише полігон для реалізації своїх імперських амбіцій і випробування кордонів дозволеного у протистоянні з Заходом.

Третя *важлива складова гібридної війни – гуманітарна*. Весь гуманітарний простір країни-агресора був заражений вірусом ненависті, реваншизму, істерики. Для створення і підтримання цього ефекту були вже використані не просто інформаційні технології та пропаганда, а витворений цілий світ паралельної дійсності, зі своїми віртуальними подіями, персонажами, монстрами і героями. Здається вперше в реальній політиці не

інформаційна картинка була використана для підтримки воєнних дій, а навпаки – збройні протистояння мали на меті, перш за все, ілюструвати віртуальні сюжети російського телебачення.

Нарешті слово «світова» – найбільш амбіційна і смілива частина нашого наукового послання. У цьому визначенні, мабуть, і є головна причина того, що знадобився англійський переклад книжки.

Наскільки виправдано говорити саме про світову гібридну війну у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України? На нашу думку, це виправдано. Незважаючи на те, що ми – сторона зацікавлена і можемо перебільшувати масштаб подій навколо України, але не помічати сьогодні світової гібридної війни – це політична короткозорість.

Маємо масштабне глобальне протистояння, яке, з одного боку, знищує попередній світовий порядок, а з іншого – створює передумови для формування нового миру. Який буде так само гібридним, як і нинішня війна.

Міжнародна система, побудована на договірних принципах, зокрема, на повазі до державного суверенітету і непорушності кордонів, пріоритет гуманітарних і демократичних цінностей – усе це отримало новий вектор руху в бік хаосу і панування права сильного. Крім того, ми не можемо не помічати того, що гібридне протистояння поширюється на нові й нові сфери міжнародних відносин. В них уже включено економічні ембарго і санкції, транзитні та інфраструктурні об'єкти, публічну дипломатію та експертні середовища, журналістику, громадянське суспільство, культуру і релігію.

Усе це спричиняє масштабні конфлікти, які мають транснаціональний характер і важко надаються для локалізації. У своїй роботі ми згадуємо «ефект метелика», який найбільш точно описує характер розгортання «гібридних» трансформацій світу: від маленького конфлікту на віддаленому континенті до міграційної кризи в країнах «золотого мільярду».

Але нас передовсім цікавить доля України в цьому новому вирі світової історії. І саме нашому досвіду протистояння гібридній агресії присвячена більша частина сторінок цієї книги.

Питання, яке сьогодні турбує багатьох, – чи можна було запобігти втратам? Чому Україна не була готова до такого жорсткого протистояння і до необхідності захищати свій суверенітет усіма засобами, включно з силовими? Чому ми впродовж усього періоду незалежності не були достатньо послідовними у зовнішньополітичних цілях та пріоритетах?

Ці питання стосуються рівня нашої стратегічної спроможності – нашої здатності адекватно оцінювати дійсність, приймати необхідні рішення, передбачати і спрямовувати хід подій.

Свій власний скромний внесок у вирішення цих завдань державної політики я представив у цій ошатній книжці видавництва «Фоліо», до якої

увійшли мої публіцистичні статті на актуальну зовнішньополітичну та безпекову тематику. Ці тексти охоплюють чи не найбільш драматичний період нашої новітньої історії – з 2006 по 2017 роки.

Читачі мають змогу співставити мої висновки, передбачення і рекомендації з тим, що відбувалося насправді чи могло відбутися.

Існує точка зору на світову історію, мовляв, основним її рушієм є війни, і лише короткі паузи між ними є миром, який завжди або відбудовується після воєн, або готує передумови для нових воєн і сам готується до них. Невдячна роль – бути автором передбачень в таких умовах. Але це в природі самої людини. Ми підсвідомо втікаємо від реалій сьогодення, намагаючись розгледіти в ньому залишки минулого, або передвісники майбутнього. Мабуть, я не є в цьому сенсі винятком, тому що аналізуючи сьогодення, живучи його потребами і викликами, постійно намагаюся зазирнути вперед. А те, що вдається там побачити, пропоную сприймати без прикрас і рожевих окулярів.

Можливо, в цьому й полягає моя персональна роль і відповідальність і як людини, і як керівника великого дослідницько-експертного центру.

Основна зброя гібридної війни – це людський мозок, інтелект, який має у своєму розпорядженні необхідну інформацію, не обмежений ніякими шорами та упередженнями і має сміливість приймати реальність такою, як вона є.

Мені дуже приємно, що сьогодні я маю причетність до функціонування такого потужного колективного інтелекту, яким є Національний інститут стратегічних досліджень. Сьогодні тут зібрано кращі сили нашої наукової та аналітично-експертної спільноти, яким до снаги найбільш амбіційні дослідницькі завдання.

Вже другий рік поспіль на Львівському форумі видців ми презентуємо наші колективні монографії. Спочатку це була книга «Донбас і Крим: ціна повернення». Тепер це – «Світова гібридна війна: український фронт».

Не буду приховувати, в планах Інституту вже підготовка нової праці. І її тему підказує саме життя. Нам треба готуватися до життя в умовах гібридного миру.

Світ ніколи вже не буде таким, як раніше. І Україна вже не зможе повернутися до стану певної розслабленості та самозаспокоєння, в якому ми жили до 2014 року. Гібридний мир у гібридному світі вимагатиме від нас не меншої мобілізації і напруження всіх сил нашого суспільства і держави, ніж гібридна війна, яку ми зустріли такими непередбачуваними.

У процесі цих випробувань гартується наша воля, формується наша міжнародна суб'єктність, і передумови нашої майбутньої могутності і процвітання.

Як бачите, окрім тривожних і надто реалістичних передбачень, я іноді дозволяю собі бути романтиком і оптимістом.